

УДК [005.52:330.322]:664.013

ХАРКІВСЬКИЙ Д.Ф., д-р екон. наук, професор, ТАРАСЕВИЧ А.П., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті визначено завдання моніторингу в організаційно-виробничій сфері антикризового управління і основні складові системи моніторингу, досліджено основні показники, що необхідні для організації системи моніторингу на підприємстві.

Ключові слова: антикризове управління, моніторинг, система моніторингу, структурні елементи моніторингу, рентабельність поточних активів, коефіцієнт поточної ліквідності

The article outlines the task of monitoring of crisis management and monitoring system's main components. The basic parameters that are necessary for the organization of the monitoring system at the facility are also investigated.

Keywords: crisis management, monitoring, monitoring system, structural elements of monitoring, the profitability of current assets, current ratio

Вступ. Сьогодні в Україні для багатьох підприємств особливої актуальності набуває прогнозування фінансового стану, розробка і прийняття програми антикризового управління підприємством. Антикризове управління підприємством – явище обумовлене процесами трансформації та продиктоване необхідністю фінансового оздоровлення вітчизняних підприємств. Антикризове управління – це система управління підприємством, яка має комплексний, системний характер та спрямована на передбачення або усунення несприятливих для бізнесу явищ за допомогою використання всього потенціалу сучасного менеджменту.

Функція антикризового управління полягає в адаптації об'єкта до нових умов господарювання за допомогою раціонального і ефективного застосування до них профілактичних, оздоровчих заходів, створення нових умов подальшого розвитку при мінімальних втратах.

Основний принцип антикризового управління - постійний моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища об'єкта дослідження (в цілях раннього виявлення загрози кризи, своєчасного уловлювання сигналів, що свідчать про можливе погіршення положення об'єкта, його конкурентного статусу). Специфіка антикризового управління відбита в роботах І. Кіслухіна, Е.М. Короткова, Р.Н. Денікаєвой, зокрема: гнучкість і адаптивність; мобільність і динамічність у використанні ресурсів, проведенні змін і перетворень, реалізації програм; швидкість передачі та обробки інформації; підвищена чутливість до фактору часу в процесах управління, здійснення своєчасних дій по динаміці ситуації; першочергове вирішення короткострокових завдань при обліку стратегічних цілей; мінімізація втрат і втрачених можливостей; наявність матричних структур управління, оперативних груп - комісій, комітетів, конференцій [4].

Постановка завдання. Визначення завдань моніторингу в організаційно-виробничій сфері антикризового управління і основних складових системи моніторингу, дослідження основних показників, що

необхідні для організації системи моніторингу на підприємстві.

Результати. Як і будь-який вид управління, антикризове управління повинно мати надійне інформаційне забезпечення. Основою такого забезпечення є моніторинг організаційно-виробничої сфери.

Проблема значення, ролі та місця моніторингу в діяльності підприємства розглядалась у роботах таких науковців, як М.Ю. Іванова, Н.М. Соколова, А.В. Тельнова, А.Я. Фомін та ін. Однак всі дослідження тут обмежувались моніторингом фінансової сфери. Це звужує його можливості, адже зміни у фінансових показниках часто виступають вже як наслідок розвитку негативних тенденцій в організаційно-виробничій сфері.

Мета антикризового моніторингу – попередження про небезпеку, що насувається. У разі її виникнення проводиться діагностика. Обидві функції тісно взаємопов'язані і разом обумовлюють ефективність антикризового управління. Антикризовий моніторинг проводиться як на макро-, так і на мікроекономічному рівні антикризового управління. У його рамках здійснюється збір і обробка поточної інформації, що дозволяє оцінити основні параметри, а також виявити критичні тенденції в організаційно-виробничій сфері підприємства, подальший розвиток яких може призвести до виникнення кризових явищ (рис. 1).

За підсумками аналізу результатів можна зробити висновок про поточний набір тенденцій в організаційно-виробничій сфері підприємства. Якщо тенденції не загрозливі, то моніторинг продовжується у звичайному режимі. Якщо в результаті аналізу встановлено, що негативні тенденції набувають загрозливого характеру – починається здійснення програми із нейтралізації негативних тенденцій. Таким чином, моніторинг організаційно-виробничої сфери дозволяє здійснювати не ліквідацію кризових явищ, а нейтралізацію тенденцій, які можуть спричинити такі явища. Паралельно із кроками моніторингу у фоновому режимі здійснюється поточне спостереження, метою якого є відстеження змін стану

підприємства у проміжках між плановими зборами інформації, результатом поточного спостереження є позачерговий збір інформації. Основною відмінністю поточного контролю від збору інформації та об-

робки інформації є те, що він здійснюється тільки за основними параметрами (тобто на вужчому полі даних) [1].

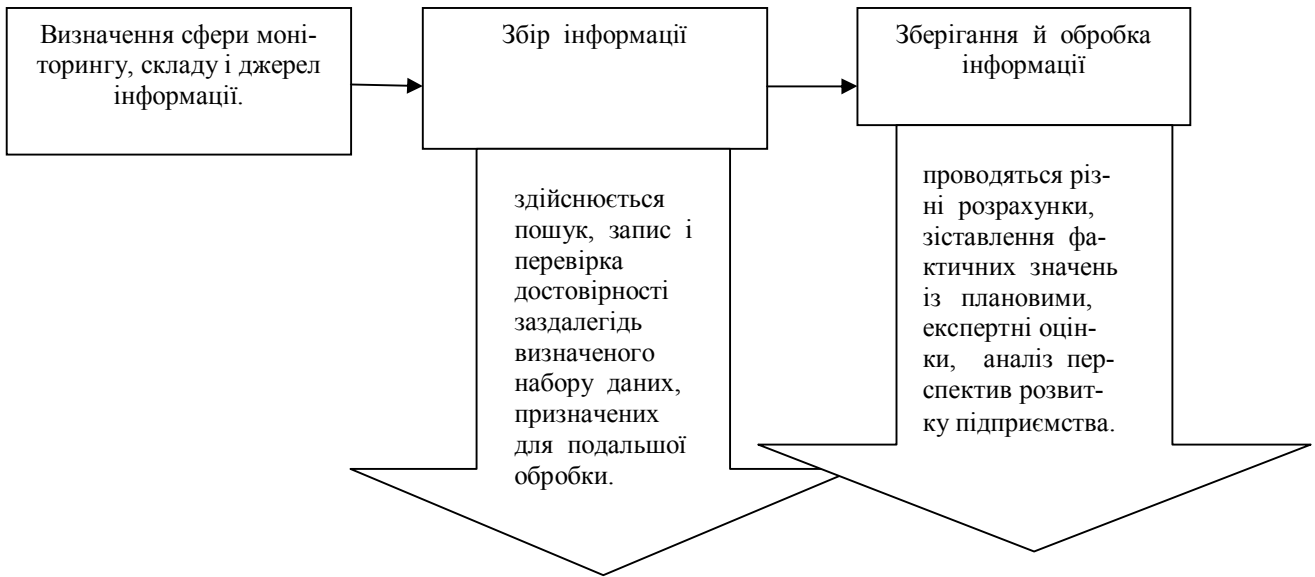

Рис. 1. Послідовність етапів здійснення моніторингу в антикризовому управлінні підприємством

Задля підвищення надійності моніторингу організаційно-виробничої сфери підприємства в аспекті випередження виникнення кризових явищ, доцільно побудувати його із двох складових: підсисте-

ми раннього виявлення розвитку кризових явищ та підсистеми моніторингу фінансового стану підприємства (рис. 2) [2].

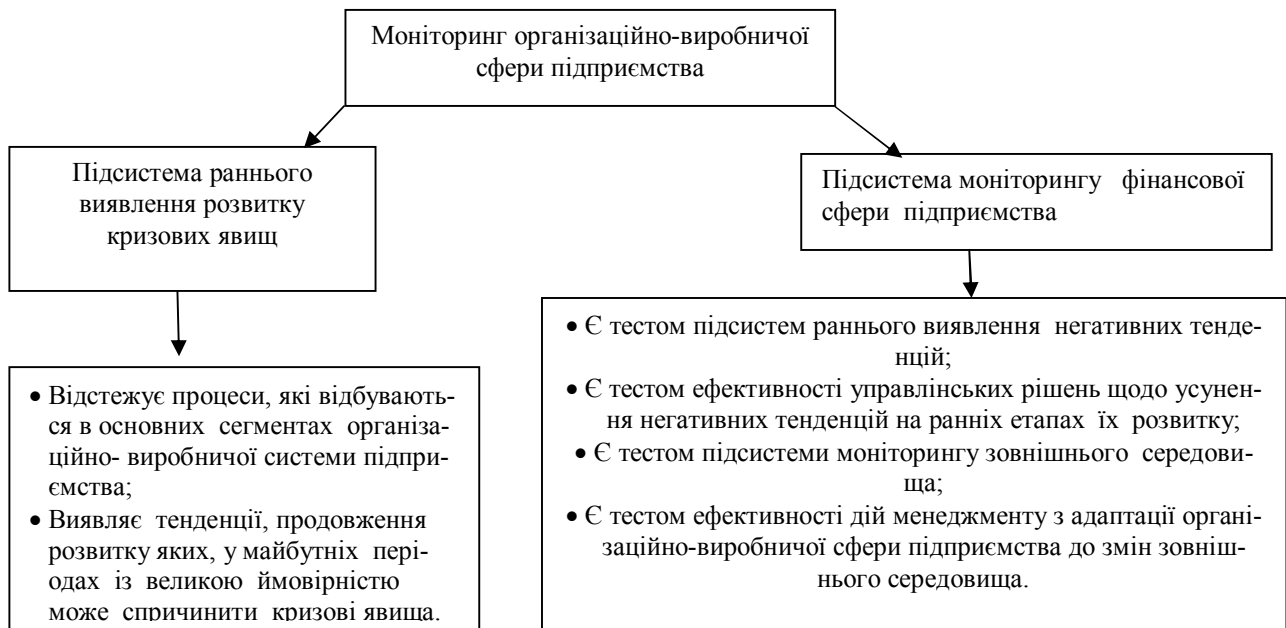

Рис. 2. Складові моніторингу організаційно-виробничої сфери підприємства

Якщо кризові явища вже проявились у фінансовій сфері, то можливі три ситуації:

1) підсистема раннього виявлення негативних тенденцій «не спрацювала» і негативні тенденції в організаційно-виробничій сфері не були виявлені на ранніх стадіях розвитку;

2) негативні тенденції були виявлені на ранніх стадіях розвитку, але дії менеджменту вияви-

лися неефективними, а отже, потребують негайного коригування;

3) кризові явища у фінансовій сфері мають причину, не пов'язану з організаційно-виробничою сферою [3].

Моніторинг орієнтований на короткострокові цілі і контролює такі основні показники, як рентабельність, ліквідність, продуктивність і прибуток.

Дані інформативні показники необхідні для створення системи моніторингу на підприємстві.

На нашу думку, рентабельність поточних активів і коефіцієнт поточної ліквідності є такими показниками, об'єднання яких в систему дозволить створити ефективний і цінний інструмент управління [5].

Отже, розглянемо дані показники більш детально:

1. Коефіцієнт поточної ліквідності - показує, в якій мірі короткострокові кредити можуть бути покриті активами. Якщо підприємство відчуває фінансові труднощі, - воно починає сплачувати свої боргові зобов'язання уповільненими темпами, накопичувати

банківські позики і т.д. Якщо поточні зобов'язання накопичуються швидше, ніж поточні активи, то коефіцієнт поточної ліквідності знижується, що може спричинити певні проблеми. Коефіцієнт поточної ліквідності дозволяє отримати оптимальний і простий показник тієї ступені, у якій позики короткострокових кредитів можуть бути покриті активами, можливість перетворення яких в готівковий грошовий капітал очікується протягом періоду, приблизно відповідному терміну виплати основної суми боргу. Тому саме він найбільш широко використовується як показник короткострокової платоспроможності:

$$\text{Коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}} \quad (1)$$

2. Коефіцієнти рентабельності - це відносні показники, що порівнюють отриманий ефект з витратами або ресурсами. Якщо врахувати, що єдиного універсального коефіцієнта ефективності не існує, то

рентабельністю поточних активів (коефіцієнтом ефективності використання поточних активів) можна назвати наступний коефіцієнт:

$$\text{Рентабельність поточних активів} = \frac{\text{Прибуток до виплати відсотків і податків}}{\text{Поточні активи}} \quad (2)$$

Формула (2) дозволяє легко перейти до розгляду інших показників рентабельності. Наприклад, рентабельність всього капіталу підприємства, рентабельність реалізованої продукції і т.д.

З формул (1) і (2) виразимо «Поточні активи» таким чином:

$$\text{Поточні активи} = \text{Ліквідність} \times \text{Короткострокові зобов'язання} \quad (3)$$

$$\text{Поточні активи} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Рентабельність}} \quad (4)$$

З формул (3) і (4) виводимо наступну модель:

$$\text{Прибуток} = \frac{\text{Рентабельність} \times \text{Ліквідність}}{\text{Короткострокові зобов'язання}} \quad (5)$$

Побудовану модель можна використовувати як модель рівноваги, тобто коли рівнодіюча всіх зовнішніх сил дорівнює нулю. З іншого боку, її (модель) можна використовувати для пошуку траєкторій стаціонарного росту, виходу на які, зазвичай, прагне підприємство.

Створена модель, як і всі математичні моделі, дозволяє ознайомитися зі структурою та логікою розв'язуваних проблем і являє собою невід'ємну складову діалогу між теорією і практикою.

Запропонована модель може слугувати надійним інструментом антикризового управління, так як через прямий вплив на підтримку на необхідному рівні базових змінних величин антикризовий менеджмент характеризується чітким цілепокладанням як, наприклад, досягнення певного рівня ліквідності або прибутковості [6].

Висновки. Антикризове фінансове управління підприємством спрямоване на вирішення низки

завдань: своєчасне діагностування фінансового стану підприємства і вживання необхідних антикризових фінансових заходів щодо попередження фінансової кризи; мінімізація негативних наслідків фінансової кризи підприємства; відновлення фінансової стійкості підприємства; усунення неплатоспроможності підприємства; запобігання банкрутству та ліквідації підприємства.

У багатьох випадках завчасна діагностика фінансового стану підприємства дозволяє уникнути кризи за рахунок здійснення захисних заходів антикризового фінансового управління підприємством або, щонайменше, істотно пом'якшити характер її подальшого перебігу.

При ефективно організованій системі моніторингу організаційно-виробничої сфери негативні тенденції на підприємстві будуть виявлені й нейтралізовані на ранніх стадіях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванова Н.Ю. Концептуальный подход до проведения антикризисного мониторинга предприятия / Н.Ю. Иванова, Н.М. Соколова // Наук. зап. НаУКМА. Сер. Екон. науки. – 2005. – Т. 44. – С. 85-88.
2. Тельнова А.В. Життєвий цикл підприємства і роль антикризисного управління // А.В. Тельнова // Проблеми підвищення ефективності функціонування підприємств різних форм власності / НАН України, Ін-т економіки пром-сти. – Донецьк, 2004. – Т. 3. – С. 113-117.
3. Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия / Я.А. Фомин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 349 с.
4. Кислухина И. Проблемы формирования концептуальных и методологических основ антикризисного управления // Проблемы теории и практики управления. 2006. - №6. - С. 38.
5. Антикризисное управление / под ред. Э.М. Короткова. М., ИНФРА-М, 2007.
6. Вебер Ю., Шеффер У. На пути к активному управлению с помощью показателей // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – № 5. – С. 88-96.

УДК: 634.8:338.515

Иванченко Д.Ф., аспирант

Одесский национальный экономический университет, г. Одесса

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРИБЫЛИ ПРЕДПРИЯТИЙ ВИНОГРАДОВИНОДЕЛЬЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

В статье проанализированы особенности организационно-экономических механизмов управления прибылью предприятий виноградовинодельческой отрасли на современном этапе трансформации экономики Украины, протекающем в условиях мирового экономического кризиса, рассмотрены «болевы точки» предприятий отрасли, намечены возможные направления их преодоления, а также обоснованы пути дальнейшего эффективного развития отрасли.

Ключевые слова: организационно-экономические механизмы, прибыль, экономическая эффективность, виноградовинодельческая отрасль, рынок

The features of organizationally-economic mechanisms of enterprises income of wine industry management on the modern stage of transformation of economy of Ukraine, developing in the conditions of the world economic crisis are analyzed in the article, the «problem issues» of industry enterprises are considered, possible directions of their overcoming are set, and also the ways of further effective development of industry are grounded.

Keywords: organizationally-economic mechanisms, income, economic efficiency, wine industry, market

Введение. Современный этап трансформации экономики Украины протекает в сложных условиях, обусловленных мировым экономическим кризисом, который значительно ужесточил конкуренцию, как на отечественных, так и на международных рынках товаров и услуг. В связи с этим перед отечественными предприятиями ставятся принципиально новые задачи, обусловленные законами рынка, к которым относятся прибыльность, рентабельность, конкурентоспособность выпускаемой продукции. Важная роль в их решении принадлежит организационно-экономическим механизмам управления экономической эффективностью деятельности украинских предприятий.

В качестве объекта исследования были выбраны предприятия виноделия, т.к. виноградовинодельческая отрасль является одной из стратегических отраслей АПК, которая исторически обеспечивает достаточно значительные поступления в государственный бюджет, способствует развитию отечественной экономики, ведению международной торговли, укреплению позиций Украины на международном рынке.

Особую актуальность исследование указанных проблем приобретает в связи с ожидаемым активным оживлением мировой экономики, которое наступит после

кризиса. Поэтому именно сейчас важно выявить «болевы точки» отрасли, изыскать резервы для устранения отставания украинской винопродукции от мировых стандартов, подготовить почву для прорыва виноделия Украины на ведущие позиции глобального экономического пространства. Перспективность развития виноделия подтверждают статистические данные, согласно которым, с одной стороны, потребление вин и коньяков в мире имеет устойчивые тенденции роста, а с другой стороны, цены на высококачественную винопродукцию постоянно растут. Так, цены на премиальные вина за 2000-2009 гг. выросли на мировых рынках значительно больше, чем на нефть и недвижимость [1].

Отметим, что украинские ученые всегда уделяли большое внимание исследованию проблем совершенствования организационно-экономических механизмов управления агропромышленным комплексом, определению путей повышения его продуктивности и экономической эффективности. Значительный вклад в решение указанных проблем сделали такие экономисты-аграрники, как А.М. Авидзба, В.Г. Андрийчук, О.А. Богуцкий, В.В. Глушко, С.М. Кваша, А.С. Луканин, В.М. Нелеп, Б.И. Пасхавер и другие авторы.